

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ЗДАТНОСТІ ЇХ ДО КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовано шляхи удосконалення дослідницької діяльності майбутніх вчителів фізичної культури з метою формування у них здатності до креативно-інноваційної діяльності та визначено систему методів активізації науково-дослідної роботи.

Ключові слова: науково-дослідна робота, майбутні вчителі фізичної культури, креативно-інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Проблема підвищення якості навчання та виховання молоді, створення умов для розвитку їх інтелектуального і творчого потенціалу є однією із актуальних в умовах сучасної освітньої системи. Сьогодні відбувається становлення нової парадигми професіоналізму, яка орієнтована на розширення базової культури педагогів, їх науково-дослідницької підготовленості, збагачення особистісного потенціалу.

У Концепції педагогічної освіти одним із завдань практичної підготовки вчителя є формування в нього творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності [2, с. 21].

Як зазначаються А. Найн, В. Анісімова, перед вищою фізкультурно-педагогічною школою висувається завдання підготовки високоосвічених фахівців, здатних до активної участі в інноваційних процесах, експериментально-дослідницької діяльності, до поєднання безпосередніх функцій педагога фізичної культури і функцій вченого-дослідника [6, с. 63].

З огляду на це, актуальним у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури є створення мотивації до науково-дослідної діяльності та необхідності заняття нею в майбутній професійній діяльності, формування необхідних навичок і досвіду здійснення дослідницької діяльності, що має сприяти їх саморозвитку, самоорганізації та самовдосконаленню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових дослідженнях В. Андреева, 1981; С. Балашової, 2005; Н. Уйсімбаєвої, 2006; С. Гончаренка, 2008 та інших порушено проблему підготовки вчителя-дослідника. Аналіз джерел з проблеми підготовки студентів вищих педагогічних закладів освіти до науково-дослідної роботи засвідчує, що науковці О. Микитюк, 2009; Н. Гавриш, 2004; Ф. Галіулліна, 2003; В. Прошкін, І. Прошкіна, 2009 пропонують різні підходи до визначення й класифікації її видів та пропонують певні шляхи її удосконалення.

Питаннями дослідницької діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури займалися Т. Кравчук, 2007; Т. Ротерс, 2007; А. Найн, В. Анісімова, 2007; Б. Шиян, О. Вацеба, 2008 та інші.

Аналіз наукової літератури, освітньої практики та існуючих тенденцій її розвитку, що характеризують сучасну ситуацію, свідчать про наявність об'єктивних протиріч між потребою суспільства у фахівцях-дослідниках і недостатньою готовністю основної частини педагогів фізичної культури до практичної реалізації даної функції.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів удосконалення дослідницької діяльності майбутніх вчителів фізичної культури з метою формування у них здатності до креативно-інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчий, дослідницький пошук, який сприяє самореалізації особистості, стає складовою частиною будь-якої професії, тому і дослідницька поведінка розглядається не як вузькоспеціалізована діяльність, характерна для невеликої групи науковців, а як невід'ємна характеристика професіоналізму в будь-якій сфері діяльності.

Характеризуючи педагогічну працю, М. Лазарев відмічає, що вона завжди є творчістю і це обумовлено рядом взаємопов'язаних причин:

- неповторністю і учнів, і особистості учителя; неповторністю педагогічних ситуацій й обставин;
- більш прийнятною й первинною для вчителя й особливо для учня є діяльність творча, робота ж репродуктивна хоча й важлива для набуття знань і вмінь, але все-таки – вторинна (розвиток особистості відбувається передусім у процесі кропіткої утворюючої роботи розуму, почуттів, волі);
- праця вчителя подібна до праці вченого, і художника, артиста, музиканта, тому вона й потребує неабияких дослідницьких здібностей і вмінь до природного перевтілення, іншої тональності і динамічності поведінки та дій [3, с. 99-100].

Соціальні трансформації, розвиток педагогічних систем, оновлення педагогічної практики вимагають від сучасного вчителя фізичної культури участі в інноваційних процесах, прийняття нестандартних рішень, творчості в організації педагогічної діяльності, яка є складовою частиною дослідницької роботи.

Характеризуючи особливості педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури, побудованої на класичній освітній парадигмі, можемо визначити, що навчання реалізується як процес розв'язання стандартних задач, спостерігається відсутність інтеграційних зв'язків між дисциплінами та пануючими у навчальному процесі репродуктивними формами і методами (спрямованість на передачу "чужих" знань і їх репродукцію). Усталені норми, що уніфікують людську індивідуальність приводять до того, що більшість вчителів фізичної культури вибирають "дії за зразком" (велика кількість студентів під час проходження педагогічної практики використовує підручники з готовими планами-конспектами, плануванням тощо), дуже малий відсоток студентів використовують в уроці фізичної культури інноваційні технології, нетрадиційне обладнання, активні форми навчання.

Ми поділяємо думку С. Дмитрієва про те, що в системі освітнього розвитку важливим є формування професійної умілості та особистого розвитку майбутнього фахівця, а не просто засвоєння ним певних знань, умінь та навичок [1, с 6]. Актуальним з погляду на це, є впровадження евристичних методів, головною стратегією яких є створення учнями власного особистого продукту [9, 3, 7]. М. Лазарєв наголошує на тому, що основним продуктом творчої роботи особистості вчителя, учня, студента є створення нового продукту, що існує не за межами особистості, а в ній самій: нових ціннісних мотивів діяльності, нових здібностей та вмінь, вольових та моральних якостей [3, с. 96].

На наш погляд, набуття знань майбутніми вчителями фізичної культури має здійснюватись через організацію власного досвіду, оволодіння методами вирішення проблеми, розробки особистого освітнього продукту.

В попередніх дослідженнях [4] нами визначено та обґрунтовано цілісну систему організації науково-дослідної роботи майбутніх фахівців з фізичної культури в напрямку формування їх здатності творчо і ефективно виконувати професійну діяльність вчителя фізичної культури, яка ґрунтується на креативно-інноваційній стратегії та створенні творчого розвиваючого освітнього простору.

Встановлено, що активізація творчої діяльності студентів та розвиток їх креативно-інноваційних здібностей в процесі дослідницької роботи відбувається під час застосування різноманітних її технологій:

– у навчальному процесі (розробка та захист індивідуальних або колективних проєктів; розробка та захист особистого освітнього продукту (як під час засвоєння навчальних дисциплін, так і під час складання заліків, іспитів); залучення студентів до виготовлення та створення дидактичного арсеналу засобів, технологій, проєктів на основі концепції колективних творчих справ тощо);

– у період проходження педагогічної практики (вивчення передового педагогічного досвіду вчителя; контроль за рівнем розвитку фізичних якостей школярів; характеристика рухового режиму школярів; розробка кількох варіантів планів-конспектів проведення нестандартних уроків з наступним їх колективним обговоренням тощо);

– у поза аудиторній роботі (робота у наукових гуртках і проблемних групах, створюваних при кафедрах; виступи з доповідями і повідомленнями на науково-теоретичних і науково-практичних конференціях; участь на університетських, міжвузівських, регіональних і республіканських олімпіадах і конкурсах на кращу наукову роботу; підготовка публікацій за наслідками проведених досліджень та інше).

На наш погляд, реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність майбутніх фахівців з фізичної культури може сприяти створенню у них активної особистісної позиції по відношенню до власної освіти, поліпшенню самооцінки, розвитку цілеспрямованості, вмінню аналізувати ситуацію, бачити нестандартні шляхи її реалізації, вміння працювати в колективі, брати відповідальність за результати своєї праці та взагалі успішно адаптуватися до майбутньої професії.

Застосування різноманіття дослідницьких технологій в практиці формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури має носити комплексний, варіативний та творчий характер, що вимагає творчої підготовленості викладача для компетентної підтримки творчого розвитку студентів.

Важливим компонентом розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів фізичної культури у процесі науково-дослідної роботи є наявність відносин співробітництва, співдружності, співпраці. Партнерство, згідно досліджень В. Ляудіуса, Г. Селева, характеризується як вища форма педагогічної взаємодії при вирішенні творчих задач, а підхід до розуміння відносин між викладачем і студентом, як партнерства, з педагогічної точки зору об'єктивно обумовлений і необхідний [5, 8]. Проте, ми вважаємо, що партнерство має відбуватися поряд з високою вимогливістю до "чистоти" пошуку об'єктивної істини.

Особистий досвід наукового керівника проблемної групи дозволяє нам відзначити, що робота студентів у наукових гуртках розвиває у студентів самостійність, творче мислення, дослідницькі навички, сприяє формуванню педагогічної майстерності, активізує пізнавально-творчу діяльність лише за умов систематичної спільної діяльності (гуманістична парадигма освіти), партнерської взаємодії всіх учасників наукового гуртка.

Важливим є створення інтерактивної взаємодії, яка дозволяє спільно видобувати знання та розвивати творчі здібності, як студента, так і самого викладача (наукового керівника). В даному аспекті цікавим методом є спільне навчання викладачів і студентів в галузях, у яких ні ті, ні інші не є експертами (спільно вивчають теми, що лежать в поза компетентності вчителя).

Можемо відзначити, що в науково-дослідній роботі в поза аудиторний час криється великий резерв, щодо розвитку творчості майбутніх вчителів фізичної культури, яка забезпечує їх самореалізацію як під час навчання, так і в подальшій професійній діяльності, адже дана форма НДРС дозволяє індивідуалізувати

процес навчання, створити умови для саморозвитку і самореалізації студентів, визначити індивідуальний шлях до самозростання.

Особисті спостереження дозволяють визначити, що випускники вузу, які активно займалися науково-дослідною роботою під час навчання, творчо підходять до своєї професії, використовують нетрадиційні форми роботи, у них вищий рівень готовності до самореалізації в своїй професійній діяльності та швидший період адаптації до неї.

Висновки. Науково-дослідна робота студентів є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і практичної роботи, є важливою технологією формування здатності до креативно-інноваційної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури. Встановлено, що активізація творчої діяльності студентів та розвиток їх креативно-інноваційних здібностей в процесі дослідницької роботи відбувається під час виконання різноманітних її технологій (у навчальному процесі, у період проходження педагогічної практики та у поза аудиторній роботі) за допомогою використання активних методів навчання (метод проекту, партнерського навчання, евристичних, проблемних, особистісно-орієнтованих та інше).

Використані джерела

1. Дмитриев С.В. Акмеологические аспекты развития студента в образовательных технологиях // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2012. – № 98. – Т. 2. – С. 5-8.
2. Концепція педагогічної освіти // Інформ. збірник Міністерства освіти України. – К. : Педагогічна преса, 1999. – № 8. – С. 8–23.
3. Лазарев М.О. Творчість як родова властивість людини і основа педагогічної діяльності // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2011. – № 3 (13). – С. 93-104.
4. Лисенко Л.Л. Система дослідницької роботи майбутніх фахівців з фізичної культури як основа розвитку їх креативно-інноваційних здібностей // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2012 – №3 (19).
5. Ляудис В.Я. Формирование учебной деятельности студентов / В.Я. Ляудис. – М. : МГУ. – 1989. – 240 с.
6. Найн А. Концептуальная модель процесса формирования умений исследовательской деятельности студентов вуза физической культуры / А. Найн, В. Анисимова // Теория и практика физической культуры. – 2007. – № 8. – С. 62-65.
7. Огієнко М.М. Фактори, які обумовлюють креативно-евристичне мислення і його розвиток у системі професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури і спорту / М.М. Огієнко, Л.Л. Лисенко, П.М. Огієнко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2012. – № 98. – Т. 1.– С. 111-116.
8. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Г.К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
9. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А.В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

Lysenko L.

ACTUALIZATION OF RESEARCH WORK FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL TRAINING IN FORMATION OF THEIR ABILITY TO CREATIVELY-INNOVATION ACTIVITY

In article the ways of perfecting research activity of future teachers of physical culture is grounded and system of methods of research work activation is defined.

Key words: *scientific research, future teachers of physical culture, creative and innovative activity.*

Стаття надійшла до редакції 26.03.13

